

Türküstan

www.turkustan.az

**Aydın
Qasımlı**

Filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru

Bizim yazar

(əvvəli ötən sayımızda)

Yeni Cümhuriyyəti iqtisadi cəhətdən yüksəltməyə çalışan Atatürk şəxsi təşəbbüs və qarışıq iqtisadiyyatdan daha çox dövlət iqtisadiyyatına ağırlıq vermişsə də sosialist bir dövlət qurmamışdı. Qərb imperiaüstlərinə qarşı Sovetlərlə dostluq müqaviləsi bağlamasına və ölkədə bir Kommunist Partiyasının yaradılması və fəaliyyət göstərməsinə icazə verdiyinə baxmayaraq incə bir siyasət yürütmüşdür. Lakin Atatürkü və qarşılıqlı olaraq "Kamalizm" in mahiyyətini dərinlən anlamayan və bütün bunları əldə dəstəvuz edən Atatürk düşmənləri onu kommunistlikdə və hətta ateistlikdə ittiham etmişlər. Halbuki Atatürk hələ sağlığında dəfələrlə bu mövzularla bağlı məsələlərə öz münasibətini açıq şəkildə bildirərək göstərmişdi ki: "Biz nə bolşevikiz, nə də kommunist. Biz nə biri, nə də digəri ola bilmərik. Çünki biz milliyətpərvər və dinimizə hörmətlik. Və lisanımızda bu hökumət "Xalq Hökuməti" deyə yad edilir. Bolşeviklərə münasibətimizə gəlincə, biz onlarla bir dostluq müqaviləsi bağladıq. Başlıca şərtlərdən biri budur ki, ruslar məmləkətimizdə propaqanda və təhrikat yapmayacaqlar. Çünki Sovet təşkilatı ilə bizim təşkilatımız arasında əsaslı ixtilaf vardır". "Kommunizm ilə rus dostluğu arasında bir münasibət varmıdır?" sualına da cavab olaraq bildirmişdi ki: "Kommunizm ictimai bir məsələdir. Məmləkətimizin halı, ictimai şəraiti, dini və milli ənənələrin güclü olması Ru-

Atatürkün bolşevik Rusiyası ilə dostluq müqaviləsi bağlamasını sonralar Rusiya imperiyası tərkibində yaşayan Türklərə bir zərbə olduğunu irəli sürən və bunu səhv hesab edən Atatürk təftişçilərinə qarşı hələ vaxtında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin

nin 1917-1920-ci illərdə Fransanın Müdafiə naziri olmuşdur. A.M.) Avropasının qələbə nəşəsi ilə kor olan siyasəti idi. Bu siyasət var ikən Türkiyə Böyük Millət Məclisinin rəhbərlərini bolşeviklərlə anlaşıqları üçün kimsə ittiham edə bilməz. Bolşevik siyasətinin Türkiyə üçün bir maneə olduğunu qəbul etməmək dünya məsələlərini çox dar bir gözlüklə görmək olardı" (Bax: M.Ə.Rəsulzadə, Azərbaycan Cümhuriyyəti, Bakı 1990, səh.88).

"Kamalizm" in əsas məqsədi Türk millətini yüksəltmək, onu inkişaf etmiş xalqlar səviyyəsinə qaldırmaqdır. Kamalizm ideologiyasının əsasını bağımsızlıq, milliyətçilik, cümhuriyyətçilik, xalqçılıq, dövlətçilik, dünyəvilik, sülhsevərlik təşkil edir. Kamalizm imperiaüstləmə qarşı mübarizə apar-

Türkiyə toplumunu qarşı-qarşıya gətirmiş, Türk və Türkiyə düşmənlərinin istəklərinə xidmət etmişdir.

Bugünkü Türkiyə Cümhuriyyəti həm tarixdən gələn, həm də içində bulunduğu şərtlərin özəlliklərini Atatürk ideyaları əsasında bir araya gətirərək onu həyata keçirmək məcburiyyətindədir. Xarici qüvvələrin təsiri, siyasi, dini və ideoloji yönərlə Türk cəmiyyətinin sorunlarını həll etmək, onu ana cizgilərdən, Atatürk ilkələrindən ayırmaq ölkəni və xalqı çıxılmazlıqlara sürükləmək deməkdir. XXI əsr Türk dünyası için düşdüyü siyasi və mədəni xaosdan qurtulmaq üçün Atatürkün başlatdığı, fəqət sona çatdırı bilmədiyi yolu davam etdirməli, qloballaşmanın yaratmaqda olduğu dağıdıcı təsirlərə qarşı yeni bir siyasi və mədə-

ən ümdə vəzifəsi olmalıdır.

Atatürk 1937-ci ildə ona məxsus əkin sahələrini dövlət xəzinəsinə, bir hissə dağınmaz əmlaklarını Ankara və Bursa Bələdiyyələrinə bağışlamış, öz şəxsi mirasından yeganə bacısı Makbulə Xanıma, mənəvi övladlığa götürdüyü Afət İnana, Səbiyə Gökçənə, Fikriyyəyə, Ülküyə, Nəbiləyə, Ruqiyyəyə, Zəhraya və Musa adlı çobana, himayəyə götürdüyü Əbdürrəhim və Ehsan adlı cocuqlara, həmçinin yaratdığı Türk dili və Türk Tarixi Qurumlarına pay ayırmışdı.

Yaxınlaşan II Dünya müharibəsini öncədən gören Atatürk sülh yolu ilə bölgədə savaşa qarşı önəmlər almış, ölümündən sonra Türkiyə Cümhurbaşbaşı olan silahdaşı İsmət İnönü Atatürkün xarici siyasətini davam etdirərək

Qazi Mustafa Kamal Paşa - Atatürk Cümhuriyyət - 100

Atatürkün bolşevik Rusiyası ilə dostluq müqaviləsi bağlamasını sonralar Rusiya imperiyası tərkibində yaşayan Türklərə bir zərbə olduğunu irəli sürən və bunu səhv hesab edən Atatürk təftişçilərinə qarşı hələ vaxtında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin başçısı olan Məmməd Əmin Rəsulzadə tutarlı cavab verərək göstərmişdi ki: "Türkiyəni bolşeviklərlə müqavilə bağlamağa məcbur edən səbəb Lloyd Corc (Lloyd Corc 1916-cı ilin sonundan 1922-ci ilədək Böyük Britaniya koalisiya hökumətinin baş naziri olmuşdur-A.M.) və Klemanso Jorj Benjamen (Klemanso 1906-1909-cu və 1917-1920-ci illərdə Fransa Nazirlər Şurasının sədri, həmçinin 1917-1920-ci illərdə Fransanın Müdafiə naziri olmuşdur-A.M.) Avropasının qələbə nəşəsi ilə kor olan siyasəti idi. Bu siyasət var ikən Türkiyə Böyük Millət Məclisinin rəhbərlərini bolşeviklərlə anlaşıqları üçün kimsə ittiham edə bilməz. Bolşevik siyasətinin Türkiyə üçün bir maneə olduğunu qəbul etməmək dünya məsələlərini çox dar bir gözlüklə görmək olardı"

siyadakı kommunizmin bizə təbii qənaətini təyin edən bir mahiyyətdir... Hətta rusların müttəfiqləri də bizim üçün bu həqiqətin sübutuna qail bulunurlar. Bizim ruslarla olan münasibət və müqaviləmiz ancaq iki müstəqil dövlətin ittihad və ittifaq əsasları ilə əlaqədardır" (Bax: Atatürkün Söyləv və Demeçləri, III cilt, səh.51; V cilt, səh.84; II cilt, səh.20).

başçısı olan Məmməd Əmin Rəsulzadə tutarlı cavab verərək göstərmişdi ki: "Türkiyəni bolşeviklərlə müqavilə bağlamağa məcbur edən səbəb Lloyd Corc (Lloyd Corc 1916-cı ilin sonundan 1922-ci ilədək Böyük Britaniya koalisiya hökumətinin baş naziri olmuşdur-A.M.) və Klemanso Jorj Benjamen (Klemanso 1906-1909-cu və 1917-1920-ci illərdə Fransa Nazirlər Şurasının sədri, həmçinin

mağ, Türkiyəni çağdaş uyqarlıq səviyyəsinə qaldırmaq deməkdir. Çox təəssüflər olsun ki, sonrakı iqtidarlar Atatürkün bu müqəddəs ilkələrini qoruya bilməmiş, Türkiyəni imperialist dövlətlərdən asılı vəziyyətə salmış, Atatürkün min zəhmət bahasına qurduğu Cümhuriyyət kultürünə qarşı dini, siyasi və ideoloji kultür oluşturmağa çalışmaqdadırlar. Bütün bunlar da siyasi çatışmalara səbəb olmuş,

ni dönmə başlatmalıdır. Əks təqdirdə böyük Atatürkün söylədiyi kimi "Milli mədəniyyətin yox olması millətin tarix səhnəsindən silinməsi deməkdir". Ona görə də "Milli mədəniyyətimizi müasir mədəniyyət səviyyəsinin üstünə çıxarmalıyıq. Bunu Türkün mədəni vəsfini ortaya qoyaraq elmlə, irfanla, çalışmayla yapmalıyıq"- deyən Atatürkün bu vəsiyyətini həyata keçirmək XXI əsr Türkünün

Türkiyənin II Dünya müharibəsinə qatılmasına icazə verməmiş, ölkəni bu böyük təhlükədən yara almadan qurtarmağa nail olmuşdu.

Atatürk Türk millətinə ən böyük xidmətlərini yapıdıqdan, ona hüzur, nizam-intizam gətirdikdən və ona çalışma həvəsini aşıladıqdan sonra 10 noyabr 1938-ci ildə serroz xəstəliyindən İstanbulda Dolmabahçe Sarayında saat 9, 05 dəqiqədə vəfat etmiş, 21 noyabr 1938-ci ildə törənlə müvəqqəti istirahətgahı olan Ankara Etnoqrafiya Muzeyində dəfn edilmiş, "Anıt Qəbir" yapıdıqdan sonra 10 noyabr 1953-cü ildə cənazəsi yüksək bir törənlə Ankarada "Anıt Qəbir" də əbədi istirahətgahına gömülmüşdü.

Atatürk Türk millətinin qəlbində əbədi yaşayacaqdır. Çünki Atatürk dünya Türklərinin XX əsrdə qarantı olan Türkiyə Cümhuriyyətini yaratmış, sönməkdə, əriməkdə olan Türklüyü özünə qaytarmışdır.

Ruhu şad olsun.

Oxu, oxut, abunə ol!